

AVİM
AVRASYA İNCELEMELERİ MERKEZİ
CENTER FOR EURASIAN STUDIES

TÜRKİYE ERMENİLERİ PATRİK SEÇİM SÜRECİ - 08.07.2019

Abdurrahman Tufan KAYA

Blog No: 44
08.07.2019

Abdurrahman Tufan KAYA*

İstanbul Ermeni Patrikhanesinin son patriği Mesrob Mutafyanın 2006 yılında demans hastalığına yakalanması ve patriklik görevini yerine getiremeyecek duruma gelmesi nedeniyle başlayan yeni patrik seçimi süreci beraberinde pek çok tartışmayı getirdi. Konuyu incelemeye başlamadan önce yaşananları kısaca hatırlamakta yarar var.

2010 yılında yeni patrik seçilene kadar Patrik Genel Vekili unvanıyla Başepiskopos Aram Ateşyanın görevi devralmasıyla mesele önce cemaat içerisinde Ateşyan taraftarları ve karşıtlarının tartışmasına döndü. Vekalet süresinin uzaması ve Mutafyanın sağlık durumunun da iyileşme göstermemesi nedeniyle Ateşyanın genel vekaletine karşı çıkan çevrelerin de baskısıyla II. Mesrob Mutafyan emekli edilerek patriklik makamının boş olduğu ilan edildi ve 15 Mart 2017de Patrikhanede yapılan seçimle Patriklik Kaymakamı (*Değebah*/kayyum) makamına Almanya Ermenileri ruhani lideri Karekin Bekçiyan getirildi. İstanbul Valiliği tarafından Patrikhaneye gönderilen 5 Şubat 2018 tarihli yazıda sağlık sorunlarının yeni patrik seçimi için 1961 tarihli patrik seçim talimatnamesi gereğince hukuken geçerli sebep sayılamayacağı, bu sebeple Karekin Bekçiyanın kaymakamlığının hukuken geçersiz olduğu ve Patrik Genel Vekili Aram Ateşyanın görevine devam ettiği bildirilerek Bekçiyanın kaymakamlığının devlet tarafından tanınmadığı ifade edilmiştir. Bunun üzerine Karekin Bekçiyan görevi bırakarak Türkiyeden ayrılmıştır.

8 Mart 2019da Mutafyanın vefatı ile yeni bir patrik seçimi artık zorunlu hale gelince İçişleri Bakanlığı son seçimlerden hemen sonra yeni patrik seçim sürecinin başlatılacağını ve

kaymakam seçimi için 4 Temmuz 2019 tarihinin uygun olduğunu Patrikhaneye bildirmiştir. 4 Temmuz 2019 tarihinde patriklik seçimini yönetecek olan kaymakam seçimi için Aram Ateşyan ve Episkopos Sahak Maşalyan aday olmuş ve yapılan seçimde Ruhaniler Genel Meclisi tarafından 13e karşı 11 oy ile Maşalyan kaymakam seçilmiştir.

Şimdi önümüzdeki günlerde Maşalyanın Ermeni vakıflarının başkanlarını toplayıp patriklik seçimi sürecini idare etmek için Müteşebbis Heyet oluşturması, İçişleri Bakanlığına başvurularak patrik seçimi tarihinin belirlenmesi, sandık kurullarının oluşturulması ve delege seçimlerinin yapılması beklenmektedir. Türkiye Ermenileri Patriği seçimi iki dereceli bir seçim olduğu için delegelerin de patriği seçmeleri ile süreç tamamlanmış olacaktır.

Yaşanan karmaşayı doğru analiz edebilmek için Ermeni toplumunun geçmişten günümüze konumunu ve patrik seçimlerini tarihsel bir perspektif içerisinde incelemekte yarar var. Bugün Türkiye Ermeni Patrikliği seçiminde kullanılan temel hukuki dayanak 1863 Ermeni Nizamnamesidir. Bu nizamname Tanzimat ve Islahat Fermanlarının getirdiği hukuk düzenlemelerinin bir devamı olarak 1860 yılında Ermeni cemaatinin önde gelenleri tarafından ortaya koyulmuş ve Nizamname-i Millet-i Ermeniyan adıyla Bab-ı Ali tarafından 1863te kabul edilmiştir. 1863 Nizamnamesi Patrikhaneyi ve patrik seçiminin dışında Osmanlı devleti içerisindeki Ermeni toplumunun tamamının sadece dini değil, aynı zamanda dünyevi ihtiyaçlarının da düzenlendiği bir Ermeni Anayasası olarak ortaya çıkmış kapsamlı bir hukuki metindir. 99 maddeden oluşan nizamname, Patrikhane seçimleri ve Ruhani Meclisin işleyişi dışında Cismani Meclisin ve komisyonlarının oluşturulması, Genel Meclisin oluşumu ve görevleri gibi dünyevi hayata dair eğitim, sağlık, vergi ve hatta yargı gibi birçok konunun bu komisyonlar eliyle yürütüldüğü adeta bir anayasal düzenleme şeklinde ortaya çıkmıştır.

Osmanlının millet sistemi çerçevesinde değerlendirildiğinde, çağına göre yenilikçi bir hukuki metin sayılabilecek 1863 Nizamnamesi; Türkiye Cumhuriyetinin kurulması ile millet sistemi kavramının tamamen ortadan kalktığı ve yerine eşit vatandaşlık sisteminin geldiği günümüzdeki uygulamasının nasıl olacağı hem Ermeni cemaati hem de devlet bürokrasisi için karmaşıklığa ve karşılıklı yanlış anlamalara yol açabilecek bir konudur. Nihayetinde günümüzde hemen hemen tamamı İstanbulda oturan ve sayıları 50 bine inmiş olan bir cemaatin eşit anayasal vatandaşlığa dayalı Cumhuriyet idaresinde kendi iç işlerini Osmanlı sistemindeki gibi özerk bir ayrı millet idaresi şeklinde yürütmesinin fiili koşulları ortadan kalkmıştır. Bu bağlamda 1863 Nizamnamesinin günümüze uyarlanması için her seçim öncesi valiliğin ayrı bir patrik seçim talimatnamesi göndermesi yerine günümüz koşullarına uygun kalıcı bir idari düzenlemenin getirilmesi hem cemaat için hem de devlet bürokrasisi için kolaylık sağlayacaktır.

Son patrik seçiminde yaşanan anlaşmazlıklarda yukarıda belirttiğimiz patrik seçimi idari düzenlemesindeki boşluklar dışında; özellikle Agos gazetesi etrafında ortaya çıkmış ve kendilerini Ermeni cemaatinin geleneksel muhafazakar kısmından ayrıştıran ve patrik seçimiyle beraber Ermeni toplumunun dini ve dünyevi konularında daha fazla söz sahibi olmak isteyen çevreler ile özellikle Ermeni soykırım iddiaları konusunda devlet politikasıyla uyumlu bir çizgi takip eden bir patrik seçiminin daha doğru olacağını düşünen devlet bürokrasisi arasında bir ihtilaf yaşanmıştır.

Ermeni cemaatinin yukarıda bahsedilen çevrelerinin Aram Ateşyanın genel vekaletine karşı çıkmalarında Ateşyanın devlet çizgisinde bir çizgiyi takip etmesi ile patriklik makamının gerektirdiği ruhani olgunluğa yakışmayan bir tutum içerisinde olduğu suçlamaları bulunmaktadır. Patriklik makamının gerektirdiği ruhani olgunluğun ne olduğu Ermeni cemaatinin ve patrikhanenin kendi iç tasarrufu olduğu için bunu bir kenara bırakalım. Burada Ateşyana yöneltilen devlet çizgisinde bir politik tasarrufta bulunması suçlaması anlamsız bir suçlamadır. Açık konuşmak gerekirse Türkiye Ermeni Patrikhanesi en nihayetinde Türkiye Cumhuriyeti devletinin bir kurumudur ve devletin Ermeni meselesi tartışmalarında belirlediği ulusal politika ile uyumlu bir patrik ile çalışma talebi tabii karşılanmalıdır. Burada ruhani ve entelektüel melekeleri bakımından patriklik makamına uygun olsa da Türkiyenin Ermeni soykırım iddiaları ile ilgili sorun yaşadığı Almanya gibi bir ülkede 40 yılı aşkın bir süre görev yapmış olan Bekçiyan konusunda şüphelerin giderilememiş olması sonucunda devletin Bekçiyan ile çalışmak istememesinde olağandışı bir durum yoktur. Bu tutumu Ermeni cemaatinin içişlerine karışma olarak nitelendirmek doğru değildir. Türkiye Ermeni Patrikhanesi 1461 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından İstanbulda kurulduğundan bugüne her zaman devletin önemli bir kurumu olagelmiştir. Patriğin devlet tarafından atanması ne kadar yanlış olursa, devletin genel politikasına karşı olan bir patriğin görev yapması da o kadar yanlış olur.

Bununla beraber, devlet bürokrasisinde de kamuoyuna Ermeni patriklik seçimine doğrudan müdahale ediliyormuş gibi bir izlenim verilmemesine dikkat edilmelidir. Ermeni Patrikhanesinin Türkiyenin önemli bir tarihi kurumu olduğu ve bu kurumun Türkiye topraklarında ve Türk vatandaşı patrikler tarafından idare ediliyor olmasının Türkiye için sevindirici bir durum olduğu göz önünde bulundurulmalı ve sayıları azalmakta olan Türkiye Ermeni cemaatine ve kilisesine devlet gereken desteği vermeyi sürdürmelidir. Son tartışmalar ışığında sadece devlet ile uyumlu bir çizgi izleyen kişinin patrik olmasının yeterli koşul olmadığı, aynı zamanda seçilecek kişinin bu makamın gerektirdiği liyakate sahip bir kişi olması gerektiği de gözden kaçırılmamalıdır.

4 Temmuz tarihinde yapılan kaymakam seçimine katılan her iki aday da devletin genel politikası ile uyumlu çalışabilecek değerli kişiler olduğundan dolayı bu seçim için kriz ortadan kalkmış görünüyor. Bundan sonraki seçimlerde benzer krizlerin yaşanmaması için yukarıda bahsedildiği gibi önde gelen cemaat yetkililerine devletin belirli konulardaki temel çekinceleri anlatılarak, cemaatin kendi iç dinamikleri ile de uyum gösteren bir uzlaşı ile seçimlerin yapılması ve seçim süreciyle ilgili belirsizlik içeren konularda seçim talimatnamesine de bu çekinceler ışığında yapılacak bir düzenleme ile çözümün kalıcı hale getirilmesi yararlı olacaktır.

** Abdurrahman Tufan Kaya 1976 yılında Ankarada doğmuştur. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye Bölümünü bitirdikten sonra London School of Economics and Political Scienceta (LSE) Uluslararası Strateji ve Diplomasi üzerine yüksek lisans programını tamamlamıştır. 2009-2019 yılları arasında uluslararası ticaret üzerine bir firma kurup yönetmiş olan Kaya, çeşitli üniversitelerde ve konferanslarda davetli konuşmacı olarak tarih, uluslararası ilişkiler ve sanat tarihi üzerine sunumlar yapmış ve Türk-Ermeni ilişkileri üzerine Türkçe ve İngilizce olarak çeşitli makaleler yazmıştır.*

Yazar hakkında :

Atıfta bulunmak için: KAYA, Abdurrahman Tufan. 2026. "TÜRKİYE ERMENİLERİ PATRİK SEÇİM SÜRECİ - 08.07.2019." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Blog No.2019 / 44. Temmuz 08. Erişim Kasım 22, 2026. https://www.avim.org.tr/public/index.php/Blog/TURKIYE-ERMENILERI-PATRIK-SECIM-SURECI-08-07-2019

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır